

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ І РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ПРИКАРПАТТЯ

Розглянуто теоретико – методичні основи сутності, ролі та місця малого підприємства як важливої складової економічного потенціалу країни та її окремих регіонів. Досліджено інформаційну базу статистичного вивчення і аналізу діяльності малого підприємства в основу якої покладено структурні статистичні спостереження та систему статистичних класифікацій.

Проведено поглиблений аналіз динаміки основних показників, які характеризують стан, розвиток, структуру та структурні зрушення, що відбулися в сфері малого бізнесу впродовж останніх років.

Основою економіки регіону і країни в цілому формують окремі підприємства й організації, зайняті виробництвом продукції, виконанням робіт чи наданням послуг. Важливим інформаційним джерелом діяльності таких підприємств і організацій, (як суб'єктів підприємницької діяльності) є впроваджена з 2000 року Державним комітетом статистики України статистична звітність за формою І підприємництво “Звіт про основні показники діяльності підприємства” [4].

Структурне статистичне спостереження за ф. І- підприємництво охоплює підприємства всіх видів економічної діяльності, включаючи, що досить важливо, й суб'єкти малого підприємництва. Відтак воно стає визначальною звітністю, оскільки містить комплексну систему показників про діяльність підприємства: його демографію, обсяги виробленої і реалізованої продукції, витрати на виробництво, чисельність працівників та оплату праці, розміри валових інвестицій тощо.

Базою для здійснення статистичного спостереження за ф. І-підприємництво стало впровадження таких важливих класифікацій як, зокрема Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України (ЄДРПОУ) та класифікатор видів економічної діяльності (КВЕД).

Базові статистичні класифікації і, зокрема, класифікатор видів економічної діяльності, повністю гармонізовані, тобто мето-

дологічно узгоджені з відповідними міжнародними та європейськими статистичними стандартами.

КВЕД відображає техніко-економічні аспекти виробничих відносин між суб'єктами господарювання. Вид економічної діяльності визначається технологічним процесом, типом сировини, характером виробленої продукції, послуг. Одиницею виду діяльності є підприємство, організація як суб'єкт господарювання. Сукупність суб'єктів господарювання, які здійснюють однаковий чи схожий вид діяльності, утворюють галузі економіки. Належність суб'єкта господарювання до тієї чи іншої галузі визначають за основним видом його діяльності [5].

Статистичне спостереження за формою І-підприємництво передбачає збір необхідних статистичних даних від суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних осіб: законодавчо і статистично великих, середніх та малих підприємств. Зокрема, органами державної статистики в цілому по Україні збирається інформація від 279,3 тисяч юридичних осіб усіх видів економічної діяльності, в тому числі від 233,6 тисяч малих підприємств, що становить 83,6% загальної по Україні кількості суб'єктів підприємництва. По Івано-Франківській області, наприклад, за ф. І – підприємництво за 2002 звітний рік в органи статистики звітували 7503 діючих підприємств, у тому числі 6737 малих підприємств або 89,8% загального по області числа суб'єктів підприємницької діяльності. Отже, переважна кількість підприємств, які охоплені статистичним спостереженням за ф. І – підприємництво, є малими підприємствами (МП).

Що ж ми відносимо до підприємництва і, зокрема, його малого типу?

Згідно з дослідженнями, здійсненими Й. Шумпетером та Ф. Фон Хаєком, сутність сучасного підприємництва зводиться до наступного:

функція підприємництва полягає у революціонізації та реформуванні існуючого виробництва шляхом використання різнома-

нітних можливостей для виробництва нових або навіть старих товарів новими методами, відкриття нових джерел сировини, ринків та реорганізації виробництва;

підприємництво є універсальною загальноекономічною функцією будь-якої економічної системи і поєднується з виконанням інших видів діяльності: управлінням, науковими розробками, маркетингом;

підприємництво є функцією господарсько-політичного середовища, яке визначає його можливості та мотивації [8].

Згідно з поглядами Ф.Фон Хаска вищою цінністю виступає особиста свобода, яка дозволяє людині продуктивно розпоряджатися своїми здібностями та знаннями, інформаційно-економічним потенціалом, а найкращим координатором процесів використання унікальних можливостей людини-підприємця виступає ринок.

Ряд аналогічних рис підприємництва відображено і в законі України "Про підприємництво". Згідно з цим законом, підприємництво є самостійна, ініціативна, на власний ризик діяльність, у виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг та займанні торгівлею з метою одержання прибутку. Підприємництво завжди пов'язане з власною працею, використанням свого розуму, здібностей та ініціативи. Обов'язковою умовою і ознакою підприємництва є свобода економічної діяльності людини, її самостійність у виборі господарської діяльності, прийнятті управлінських рішень, за якими стоять або успіх з прибутком, або банкрутство з усіма його наслідками [7].

Відповідно до цього організація підприємницької діяльності в Україні здійснюється на основі таких принципів:

вільний вибір видів, напрямів та форм господарювання;

самостійне формування програми діяльності та вибір постачальників і споживачів виробленої продукції, формування цін;

право на свій розсуд і ризик здійснювати зовнішньоекономічні зв'язки і розпоряджатися належною підприємцю часткою валютної виручки, розпорядження на свій розсуд одержаним доходом, що залишається після внесення платежів, установлених законодавством;

вільний найм працівників.

Прийняті згодом законодавчо-нормативні акти конкретизують критерії визначення

малих підприємств. Зокрема, згідно із законом України "Про державну підтримку малого підприємництва" від 19.10.2000 року № 2063-III до суб'єктів малого підприємництва належать ті МП, в яких обсяг річного валового доходу не перевищує 500 тис. євро, а середньооблікова чисельність працюючих – 50 чоловік [3].

Мале підприємництво, таким чином, є важливою складовою економічного потенціалу окремих регіонів та країни в цілому. В кількісному аспекті мале підприємництво сформувало потужний пласт новітніх організаційно-правових форм суб'єктів господарювання. Достатньо сказати, що лише за останній звітний 2002 рік мале підприємництво області кількісно становило 89,8 % загального числа діючих в області суб'єктів господарювання. У малому підприємстві області працює 31,3 % всієї чисельності зайнятого населення, і саме формуваннями малого бізнесу виробляється понад 16 % загального обсягу продукції, робіт, послуг, а в промисловому виробництві цей показник сягає 30,4 %.

Таким чином, виходячи з вищесказаного, предметом статистичного вивчення у даній статті вибрана діяльність малих підприємств Івано-Франківської області (регіональний аспект). Об'єктом статистичного дослідження є власне мале підприємництво (малий бізнес) як соціально-економічне явище, його стан, динаміка розвитку та структурні зрушення, що відбуваються у часі.

Аналіз динаміки розвитку малого підприємництва в області (таблиця 1) свідчить про усталену тенденцію зростання його кількісного складу. Зокрема, за останні 5 (1998-2002) років чисельність малих підприємств зросла на 2405 одиниць (6737-4332), або в 1,6 раза. В середньому щороку кількість МП збільшувалась на 480 одиниць. У цілому по Україні темп чисельного зростання МП за цей період дещо нижчий – 1,35, проте абсолютний приріст досить перекопливий – 60,2 тис. одиниць.

Істотно(в 1,6 раза,) зріс такий важливий для суспільства соціально-економічний показник, як рівень концентрації малого бізнесу в розрахунку на 10 тисяч наявного населення – з 30 у 1998 році до 48 малих підприємств у 2002 році.

Помітно нижчими темпами за період 1998-2000 року відбувалося зростання чи-

Динаміка розвитку малого підприємництва Івано-Франківської області за 1999-2002 роки

	Роки						Темпи зростання, %				
							Ланцюгові				
	1998	1999	2000	2001	2002	1999 до 1998	2000 до 1999	2001 до 2000	2002 до 2001	Базисний 2002 до 1998	
1. Кількість малих підприємств, одиниць	4332	4767	6146	6464	6737	110,0	188,9	105,2	104,2	155,5	
2. Кількість МП в розрахунку на 10 тис. населення:											
по області	30	33	42	46	48	110,0	127,3	109,5	104,3	160,0	
по Україні	34	40	44	48		117,6	110,0	109,1			
3. Кількість МП, які випускали продукцію чи надавали послуги, одиниць	4084	4187	4152	4305	4522	102,5	99,2	103,7	105,0	110,7	
4. Чисельність працівників малих підприємств, осіб	44855	49200	47693	48610	50604	109,7	96,9	101,9	104,1	112,8	
5. Середня чисельність працюючих на одному малому підприємстві, осіб	10	6	8	8	7						
6. Обсяги виробленої малими підприємствами продукції, робіт, послуг, тис. грн.	287869,1	359672,1	372642,9	418221,6	472807,3	124,9	103,6	112,2	113,1	164,2	
7. Питома вага обсягів виробництва продукції, робіт, послуг, %											
По області	12,1	17,9	14,6	14,9	16,3	147,9	82,0	102,0	109,4	134,7	
По Україні	11,3	11,1	6,9	7,3		98,2	62,2	105,8			
8. Обсяги виробництва в розрахунку на 1 МП, яке випускало продукцію, надавало послуги, тис. грн.	70,5	85,9	89,7	97,1	104,6	121,8	104,4	108,2	107,7	148,4	
9. Середній виробіток в розрахунку на одного працівника МП, грн.											
За рік	6418	7310	7813	8604	9343	113,9	106,9	110,1	108,6	145,6	
За місяць	535	609	651	717	779						
10. Середньомісячна заробітна плата одного працівника МП, грн.	93	100	130	161	187	107,5	130,0	123,8	116,1	201,1	
11. Питома вага заробітної плати у виробітку, %	17,4	16,4	20,0	22,5	24,0	94,2	121,9	112,5	106,7	137,9	
12. Витрати в розрахунку на 1 гривню виробленої продукції, коп./грн.	81,0	94,6	103,6	105,9	106,8	116,8	109,5	102,2	100,8	131,8	

1) Окремі показники з метою порівняння, крім області, наведені по Україні.

сельності зайнятих у малому підприємстві області. Зокрема, кількість працівників малих підприємств у 2002 році порівняно з аналогічним показником 1998 року зросла на 5749 осіб, або 1,3 раза. Середньорічний абсолютний приріст чисельності працівників МП за досліджуваний період становив 1150 осіб. В середньому на одному малому підприємстві працює 8 осіб.

Не може залишатися непомітною тенденція зниження протягом досліджуваного періоду частки малих підприємств, які випускають продукцію чи надають послуги, з 87,8% у 1998 році до 67,1% у 2002 році. Це, звичайно, негативний чинник впливу, і тому вжиття заходів, спрямованих на зростання значення цього показника, є дієвим резервом поліпшення результатів діяльності малого підприємництва в цілому.

По суті у 2 рази, з 93 грн. у 1998 році до 187 грн. у 2002 році зріс рівень середньомісячної заробітної плати, і з 17,4% у 1998 році до 24% у 2002 році, або в 1,4 раза зросла питома вага заробітної плати у виробітку. Якщо ж врахувати, що частка заробітної плати в обсягах виробленої продукції в цілому по економіці області за звітній 2002 рік становила 18%, то позитивний поступ зростання частки заробітної плати в обсягах малого підприємництва до 24% виглядає досить оптимістично і переконливо.

Проте рівень середньомісячної заробітної плати в цілому по економіці області за 2002 рік становила 269 грн., перевищивши тим самим на 82 грн., або в 1,44 раза рівень середньомісячної заробітної плати в малому підприємстві (187 грн.). Зрозуміло, що фактична заробітна плата у малому підприємстві не може бути нижчою від середньообласного рівня зарплати. Швидше навпаки, оскільки бізнес є все таки бізнес.

Одночасно згідно з розрахунками, проведеними на основі даних офіційної статистичної звітності, рівень середньомісячної заробітної плати у малому підприємстві становить лише 69,5% рівня середньомісячної зарплати в цілому по економіці області. Таким чином, навіть прості розрахунки засвідчують, що, як мінімум, третя частина фактично виплаченої у малому бізнесі заробітної плати (щонайменше) приховується, а відтак обертається в тіні.

Економіка країни, регіону і, зокрема, малого підприємництва, динамічна. Відбу-

ваються зміни як в абсолютних показниках кількісного складу суб'єктів підприємництва, чисельності працюючих у них, обсягів виробництва, так і зміни в галузевій структурі.

Наведені в таблиці 2 дані свідчать, що значна частина суб'єктів малого підприємництва функціонує в галузях економічної діяльності, які виробляють продукцію. Кількість МП тут зросла з 29,8% у 1999 році до 33,3% у 2002 році. Зокрема, у 2002 році в галузі будівництва діяло 8,5%, промисловості – 19,1% загальної кількості малих підприємств.

Проте найбільше малих підприємств сконцентровано у галузях, які надають послуги. Зокрема, у сфері оптової та роздрібно-торгівлі у 1999 році функцінувало 49,8%, тобто практично половина всіх малих підприємств, у 2002 році – 41,1%. Значна частина малих підприємств займається операціями з нерухомістю: 7,9% у 1999 році та 11,3% у 2002 році. В цілому ж по групі галузей, що надають послуги, функцінувало 66,7% всього діючих в регіоні МП (таблиця 2).

З розподілом суб'єктів підприємництва у галузевій структурі економічної діяльності відбувся відповідний розподіл чисельності працюючих та обсягів виробленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг. Наведені в таблицях 3 і 4 дані характеризують галузеву структуру чисельності працівників (таблиця 3) та обсягів виробництва (таблиця 4) малих підприємств області в динаміці за період 1999 – 2002 років.

Менше половини (46,6%) всієї чисельності працівників і водночас більше половини (53,2%) обсягів виробництва зосереджено на малих підприємствах тих галузей, що випускають продукцію (таблиця 3). Для прикладу можна навести фрагмент динаміки галузевого розподілу у цій групі (таблиці 3 і 4):

у будівництві: чисельність працівників – від 10,7% у 1999 році до 12,2% у 2002 році; обсяги виробництва – від 11% у 1999 році до 15,7% у 2002 році;

у промисловості: чисельність працівників – від 21,1% у 1999 році до 24,2% у 2002 році; обсяги виробництва – від 21% у 1999 році до 30,4% у 2002 році.

Натомість, у групі малих підприємств тих галузей, що надають послуги, зосереджено 53,4% усієї чисельності працюючих у мало-

Таблиця 2

Динаміка кількості та галузевої структури малих підприємств області за видами економічної діяльності у 1999-2002 роках

Галузі за видами економічної діяльності згідно з КВЕД	1999		2000		2001		2002	
	оди-ниць	у % до підсум-ку	оди-ниць	у % до підсум-ку	оди-ниць	у % до підсум-ку	оди-ниць	у % до підсум-ку
I. Галузі, що виробляють продукцію								
Сільське та лісове господарство	219	4,6	353	5,7	333	5,1	375	5,7
Рибне господарство	9	0,2	9	0,1	12	0,2	8	0,1
Промисловість	818	17,1	1204	19,6	1218	18,8	1286	19,1
Обробна промисловість	797	16,7	1176	19,1	1180	18,2	1238	18,4
Будівництво	376	7,9	453	7,4	491	7,6	572	8,5
Разом по групі I	1422	29,8	2019	32,8	2054	31,8	2241	33,3
II. Галузі, що надають послуги.								
Оптова та роздрібна торгівля	2349	40,3	2814	45,8	2844	44,0	2767	41,1
Готелі та ресторани	211	4,4	288	4,7	307	4,7	308	4,5
Транспорт	124	2,6	175	2,8	199	3,1	234	3,5
Операції з нерухомістю	377	7,9	509	8,3	662	10,2	765	11,3
Колективні громадські та особисті послуги	189	4,0	202	3,3	231	3,6	247	3,7
Інші види діяльності, пов'язані з наданням послуг	95	2,0	139	2,3	167	2,6	175	2,6
Разом по групі II	3345	70,2	4127	67,2	4410	68,2	4496	66,7
Всього малих підприємств	4767	100,0	6146	100,0	6464	100,0	6737	100,0

му бізнесу і водночас тут виконується менше половини (46,8%) обсягів виробництва.

Як бачимо, рівень галузевого розподілу кількості підприємств, чисельності їх працівників та обсягів виробництва як важливих складових економічного процесу, неоднаковий, а відтак важко оцінити збалансованість окремих складових статистичного розподілу.

З цих позицій статистичні класифікації і, зокрема, класифікатор видів економічної діяльності виконує роль інформаційної бази для проведення аналізу структури і структурних зрушень в економіці, визначення рівня концентрації та оцінки збалансованості окремих складових досліджуваного явища.

На основі класифікатора видів економічної діяльності нами проведено аналіз галузевої структури ресурсних показників, якими у нашому випадку є кількість підприємств і чисельність їх працівників, та результативного показника, яким є обсяг виробництва продукції, виконаних робіт, наданих послуг.

У таблиці 5 наведено дані аналізу структури і локалізації чисельності працівників та обсягів виробництва за видами економічної діяльності суб'єктів господарювання Івано-Франківської області.

Коефіцієнти локалізації (L_j^y) розраховані відношенням відповідних питомих ваг (часток) попарних статистичних розрахунків: чисельність працівників – кількість підприємств та обсяги виробництва – кількість підприємств.

Зокрема:

$$L_j^y = \frac{d_j^y}{d_j^n}$$

де L_j^y – коефіцієнт локалізації чисельності працівників у розподілі чисельність – кількість підприємств;

d_j^y – питома вага (частка) чисельності працівників j -ї галузі в загальній кількості підприємств.

Динаміка структури чисельності працівників малих підприємств області за основними видами економічної діяльності впродовж 1999-2002 років

Галузі за видами економічної діяльності згідно з КВЕД	1999		2000		2001		2002	
	оди-ниць	у % до підсум-ку	оди-ниць	у % до підсум-ку	оди-ниць	у % до підсум-ку	оди-ниць	у % до підсум-ку
I. Галузі, що виробляють продукцію								
Сільське та лісове господарство	3792	7,7	4424	9,3	5137	10,6	5027	9,9
Рибне господарство	208	0,4	167	0,3	193	0,4	131	0,3
Промисловість	10364	21,1	11000	23,1	10875	22,3	12221	24,2
Добувна промисловість	105	0,2	104	0,2	253	0,5	273	0,5
Обробна промисловість	9823	20,0	10402	21,1	10171	20,9	11222	22,2
В-во електроенергії, газу та води	436	0,9	494	1,1	451	0,9	726	1,4
Будівництво	5276	10,7	5294	11,1	5529	11,4	6193	12,2
Разом по групі I	19640	39,9	20885	43,8	217343	44,7	23572	46,6
II. Галузі, що надають послуги								
Оптова та роздрібна торгівля	19138	38,9	16094	33,7	14823	30,5	13566	26,8
Готелі та ресторани	2205	4,5	2287	4,8	2114	4,3	2265	4,5
Транспорт	1617	3,3	1729	3,6	1761	3,6	2184	4,3
Операції з нерухомістю	3303	6,7	3692	7,7	4469	9,2	5154	10,2
Колективні громадські та особисті послуги	2291	4,7	1993	4,2	2370	4,9	2381	4,7
Інші види діяльності, пов'язані з наданням послуг	1006	2,0	1013	2,1	1330	2,7	1482	2,9
Разом по групі II	26560	60,1	26808	56,2	26867	55,3	27032	53,4
Всього працівників малих підприємств	49200	100,0	47693	100,0	48601	100,0	50604	100,0

Аналіз отриманих результатів (таблиця 5) свідчить, що значення коефіцієнтів локалізації знаходиться у безпосередній залежності від рівня концентрації досліджуваної складової (чисельність працівників, обсяг виробництва) у відповідній галузі чи групі галузей за видами економічної діяльності, та в оберненій залежності від рівня концентрації в цій галузі (групі галузей) кількості одиниць спостереження (суб'єктів підприємства).

Зокрема, розраховані коефіцієнти локалізації чисельності працівників та обсягів виробництва у галузях, які виробляють продукцію (група I), значно (на порядок) вищі, ніж у галузях, які надають послуги (група II). Пояснюється цей факт високим рівнем концент-

рації у групі I чисельності працівників (70,5%) та обсягів виробництва продукції (77,4 %) і значно нижчим, ніж у групі II, рівнем концентрації кількості самих підприємств (35,7 % у групі I проти 64,3 % у групі II).

Галузева структура економіки, зокрема, підприємства, досить динамічна. Відбуваються істотні структурні зрушення як за кількісним складом суб'єктів господарювання, так і за чисельністю працюючих та обсягів виробництва. Структурні зрушення визначаються зміною (різницею) питомих ваг (часток) галузевого розподілу досліджуваного показника (кількості підприємств, чисельності працюючих, обсягів виробництва) в динаміці і вимірюються відсотками.

Таблиця 4

Динаміка обсягів та структури виробництва продукції (робіт, послуг) малими підприємствами області за основними видами економічної діяльності у 1999-2002 роках

Галузі за видами економічної діяльності згідно з КВЕД	1999		2000		2001		2002	
	оди-ниць	у % до підсум-ку	оди-ниць	у % до підсум-ку	оди-ниць	у % до підсум-ку	оди-ниць	у % до підсум-ку
I. Галузі, що виробляють продукцію								
Сільське та лісове господарство	22047,7	6,2	32499,8	8,7	34192,5	8,2	32414,5	6,9
Рибне господарство	1184,3	0,3	1089,3	0,3	1696,4	0,4	1105,5	0,2
Промисловість	75699,4	21,0	102147,7	27,4	118263,5	28,3	143870,0	30,4
Добувна промисловість	1050,5	0,3	750,3	0,2	4952,7	1,2	5078,6	1,1
Обробна промисловість	71332,5	19,8	97124,3	26,1	107996,6	25,8	130979,9	27,7
В-во електроенергії, газу та води	3316,4	0,9	4273,1	1,1	5314,2	1,3	7811,5	1,7
Будівництво	39677,7	11,0	55744,6	15,0	64090,4	15,3	74232,9	15,7
Разом по групі I	138609,1	38,5	191481,4	51,4	218242,8	52,2	251622,9	53,2
II. Галузі, що надають послуги.								
Оптова та роздрібна торгівля	161306,7	44,9	93637,3	25,2	90347,7	21,6	92214,6	19,5
Готелі та ресторани	10432,9	2,9	15357,1	4,1	17158,1	4,1	20996,8	4,4
Транспорт	11937,3	3,3	19424,1	5,2	17720,3	4,2	28963,5	6,1
Операції з нерухомістю	25710,3	7,2	36986,1	9,9	53378,5	12,8	55069,2	11,6
Колективні громадські та особисті послуги	4457,4	1,2	5836,7	1,6	10351,7	2,5	11731,1	2,5
Інші види діяльності, пов'язані з наданням послуг	7218,4	2,0	9920,2	2,7	11022,5	2,6	12209,2	2,6
Разом по групі II	221063,0	61,5	181161,5	48,6	199978,8	47,8	221184,4	46,8
Всього працівників малих підприємств	359672,1	100,0	372642,9	100,0	419221,6	100,0	472807,3	100,0

$\Delta_{d,\%} = d_{j1} - d_{j0}$, де d_{j1} і d_{j0} – питома вага (частка) відповідно поточного (звітнього) і минулого (базисного) періодів [2].

Наведені в таблиці 6 дані відображають галузеву структуру, тобто питомі ваги (частки) розподілу досліджуваних показників (кількості підприємств, чисельності працюючих, обсягів виробництва) по галузях економічної діяльності та зрушення у цій структурі, що відбулося у звітному 2002 році, порівняно з базисним 1999 роком, і яке визначається різницею (відхиленнями) часток дос-

ліджуваного показника по кожній галузі. Інтенсивність структурних зрушень в цілому по досліджуваній сукупності визначають на основі середнього лінійного відхилення цих часток

$$\bar{L}_d = \frac{\sum |d_{j1} - d_{j0}|}{m}$$

де L_d – середнє лінійне відхилення часток;
 m – число складових досліджуваної сукупності (в даному випадку m – є кількість галузей за видами економічної діяльності).

Таблиця 5

Аналіз структури та локалізації суб'єктів господарювання, чисельності працівників та обсягів виробництва за видами економічної діяльності

Галузі за видами економічної діяльності згідно з КВЕД	Питома вага досліджуваного показника по кожній галузі у загальному підсумку, %									
	В цілому по економічній області					У тому числі малі підприємства				
	Кількість підприємств d_j^N	Чисельність працівників d_j^C	Обсяги виробництва d_j^Q	Коефіцієнти локалізації		Кількість малих підприємств d_j^N	Чисельність працівників d_j^C	Обсяг виробництва d_j^Q	Коефіцієнт локалізації	
			За чисельністю	За обсягами				За чисельністю	За обсягами	
I. Галузі, що виробляють продукцію										
Сільське, лісове та рибне господарство	7,1	16,7	7,1	2,35	1,0	5,7	10,2	7,1	1,79	1,25
Промисловість у тому числі добувна промисловість	20,2	45,1	62,4	2,23	3,09	19,1	24,2	30,4	1,26	1,59
Обробна промисловість	0,3	0,6	1,1	2,00	3,67	0,3	0,5	1,1	1,67	3,70
Виробництво електроенергії, газу та води	19,2	37,6	53,7	1,96	2,80	18,4	22,2	27,7	1,21	1,51
Виробництво	0,7	6,9	7,9	9,86	10,86	0,4	1,4	1,7	3,50	4,25
Будівництво	8,4	8,8	7,9	1,05	0,94	8,5	12,2	15,7	1,43	1,85
Разом по групі I	35,7	70,5	77,4	1,97	2,17	33,3	46,6	53,2	1,40	1,60
II. Галузі, що надають послуги										
Оптова та роздрібна торгівля	39,9	14,1	10,2	0,35	0,26	41,1	26,8	19,5	0,65	0,47
Готелі та ресторани	4,2	1,9	1,2	0,45	0,29	4,5	4,5	4,4	1,0	0,98
Транспорт	3,6	3,9	5,2	1,08	1,44	3,5	4,3	6,1	1,23	1,74
Операції з нерухомістю	10,6	5,5	3,6	0,52	0,34	11,3	10,2	11,6	0,90	1,03
Колективні господарські та колективні послуги	3,5	2,4	1,1	0,69	0,31	3,7	4,7	2,5	1,27	0,68
Інші види діяльності, пов'язані з наданням послуг	2,5	1,7	1,3	0,68	0,52	2,6	2,9	2,6	1,11	1,00
Разом по групі II	64,3	29,5	22,6	0,46	0,35	66,7	53,4	46,8	0,80	0,71
Всього по області	100,0	100,0	100,0			100,0	100,0	100,0		

Інтенсивність зрушень у галузевій структурі малого підприємництва у 1999-2002 роках

Галузі за видами економічної діяльності	Питома вага досліджуваного показника у відповідній галузі, %								
	Кількість підприємств			Чисельність працівників			Обсяги виробництва		
	1999	2002	Відхилення $d_{j1} - d_{j0}$	1999	2002	Відхилення $d_{j1} - d_{j0}$	1999	2002	Відхилення $d_{j1} - d_{j0}$
Сільське та лісове господарство	4,6	5,7	1,1	7,7	9,9	2,2	6,2	6,9	0,7
Промисловість у тому числі обробна промисловість	17,1	19,1	2,0	21,1	24,1	3,0	21,0	30,4	9,4
	16,7	18,4	1,7	20,0	22,2	2,2	19,8	27,	7,9
Будівництво	7,9	8,5	0,6	10,7	12,2	1,5	11,0	15,7	4,7
Оптова та роздрібна торгівля	49,3	41,1	8,2	38,9	26,8	12,1	44,8	19,5	25,3
Операції з нерухомістю	7,9	11,3	3,4	6,7	10,2	3,5	7,1	11,6	4,5
Транспорт	2,6	3,5	0,9	3,3	3,6	0,3	3,3	6,1	2,8
Інші види діяльності	10,6	11,0	0,4	11,6	12,5	0,9	6,6	9,7	3,1
Всього по області	100,0	100,0	18,3	100,0	100,0	25,7	100,0	100,0	58,4

Отже, застосувавши вищенаведену формулу середнього лінійного відхилення, і використавши розраховані в таблиці 6 відхилення (різниці) часток відповідних досліджуваних показників, визначимо лінійний коефіцієнт структурних зрушень:

за кількістю підприємств

$$L_d^n = \frac{18,3\%}{8} = 2,3\%$$

за чисельністю працівників

$$L_d^ч = \frac{25,7\%}{8} = 3,2\%$$

за обсягами виробництва

$$L_d^Q = \frac{58,4\%}{8} = 7,3\%$$

Розраховані в такий спосіб лінійні коефіцієнти структурних зрушень свідчать, що галузева структура малого підприємництва, зазнавши за досліджуваний період певних змін, звітного 2002 року відрізняється від галузевої структури базисного 1999 року, зокрема: за кількістю підприємств – на 2,3%, за чисельністю працівників – на 3,2%, особливо звертає на себе увагу інтенсивність зрушень, які відбулися в галузевій структурі

малого підприємництва – за обсягами виробництва – 7,3%.

Таким чином, у підготовленій нами статті розглянуто теоретичні основи сутності, функцій, ролі і місця малого підприємництва в економіці регіону; проведено аналіз динаміки основних показників, які характеризують стан, розвиток, структуру та структурні зрушення, що відбуваються у сфері малого бізнесу регіону. Всебічне вивчення стану і розвитку малого підприємництва передбачає і потребує окремого дослідження – це проведення ґрунтовного аналізу результатів фінансово-господарської діяльності малого підприємництва з метою виявлення ще невикористаних можливостей та розв'язання назрілих у малому бізнесі проблем, що і стане предметом нашого наступного статистичного дослідження.

1. Вашиків П.П., Пастер П.І., Сторожук П.В., Ткач Є.І. Теорія статистики. – К.: Либідь, 2001. – 320с.

2. Єрина А.М., Мазуренко О.К., Пальян З.О. Економічна статистика. – К.: ТОВ "УВПК", "ЕксОб", 2002. – 232 с.

3. Закон України "Про державну підтримку малого підприємництва", від 19.10.2000 р., №2063-III, Київ, Відомості Верховної Ради України № 51-52, 2000 р.

4. Наказ Держкомстату України “Про порядок статистичного вивчення суб’єктів малого підприємництва”, №399, Київ, Держкомстат України, 1998.

5. Класифікатор видів економічної діяльності. ДК009-96, Київ, Держкомстат України, 1996.

6. Методологічні положення зі статистики. Держкомстат України. – К.: ЗАТ “Август”, 2002. – Вип. 1/ Редкол.: О.Г. Осауленко (голова) та ін. – 552с.

7. Основи економічної теорії. Підручник / за ред. проф. С.В. Мочерного. – Тернопіль: АТ “Тарнекс”, 1993. – 668 с.

8. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. – М., 1982, Т.1.

The theoretic and methodological essences, the role and place of small entrepreneurship as an important component of economic potential of the country and its separate regions are worked out. The information base of statistic studying and activity analysis of small entrepreneurship, in the basis of which the structural statistic investigation are placed and the system of statistic classifications are investigated.

The thorough analysis of dynamics of the basic data characterising the situation, development the structure and structural innovations which took place in the sphere of small business during last years is held.